

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Q. SEPTIMII|| FLORENTIS|| TERTVLLIANI||
CARTHAGINIENSIS|| PRESBYTERI, OPERA|| QVÆ
HACTENVS REPERIRI|| POTVERVNT OMNIA:||**

Tertullianus, Quintus Septimius Florens

Antverpiae, 1584

De Spe fidelium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73633)

Gen. 3. decefferint? Non in Adam noua mors pro Deo, extraordinaria pro Christo, alio & priuato excipitur hospitio? Agnosce itaque differentiam ethnici & fidelis in morte. Si pro Deo occumbas, &c. non in mollibus febribus & in lectulis, sed in martyriis; si crucem tuam tollas, & sequaris Dominum, vt ipse praecepit; tota paradisi clauis tuus sanguis est. Habes etiam DE PARADISO à nobis LIBELLVM, quo constituimus omnem animam apud infetos sequestrari in diem Domini.

Haecenus Auctor, sed saniori modo intelligendus, vt adnotauimus ad dictum locum num. 606. 610. & c. & ad lib. 4. aduers. Marc. cap. 34. num. 551. latius denique in Prolegomenis inter Paradoxa, vbi ad omnia ipsius argumenta respondebimus. Hoc hic adnotandum, Auctorem librum non conscripsisse, non modo de Paradiso terrestri, in quo Adam fuit conditus, & quod Enoch & Helias translati feruntur, sed etiam & magis ex proposito de Paradiso spirituali, quod Apostolus Paulus raptus legitur 2. Cor. 12. quamquam in hoc ab aliis Patribus differat, quod illi caelestem nuncupent illum Paradisum, & nominatum B. Ambros. in dicti loci Commentario, Auctor vero illum non distinguit à situ Abrahae, quem sublimiorem tamen inferis constituit. verum etiam de hoc in Prolegomenis inter Paradoxa, Tertullianus de Paradiso, discretis verbis, de Adam loquens, agnoscit Tom. 1. lib. aduers. Iud. cap. 2. Tom. 2. lib. de Patientia cap. 5. & Tom. 3. lib. de Resurr. carnis cap. 26. & lib. 2. adu. Marc. cap. 2. & 10. Rursus Iadu. Valent. cap. 20. vbi Prolomaeum Valentin. irridens, quod Paradisum Archangelum quartum somniaret, sic incatur: Quoniam & hunc supra tertium caelum pangunt, ex cuius virtute sumperit Adam, deuersatus illic inter nubeculas & arbutulas. Satis meminerat Prolomaeus pueritium dicibulorum; in mari poma nasci, & in arbore pisces, sic & in caelestibus nucera praefulserit. Operatur Demiurgus ignotus, & ideo fortassis non scit arbores in sola terra institui oportere. Omnium autem apertif

si de hoc ipso Tomo, Carm. lib. de Iudicio Domini, cap. 8. & Genes. cap. 2. ac 3. Eundem agnouerat iam antea etiam B. Irenaeus lib. 2. aduers. haer. cap. 55. & apertius lib. 5. cap. 5. vbi ait dixisse Presbyteros Apostolorum discipulos Enoch & Heliam translatos esse in Paradisum, vbi primus homo positus fuit, de quo scriptura (nempe Gen. 2.) Et plantauit Deus Paradisum in Edem contra Orientem, & posuit ibi hominem. Consentit etiam B. Iustin. Mart. Apol. 1. vbi Homerum scribit ad Paradisi imitationem à Moysese descripi, conscripsisse Alcimi hortum; Theophilus item lib. 2. ad Autolyc. & Nouatianus lib. de Trinitate infra Tom. 5. & Lactant. Carm. de Phœnicæ, ad dicta verba scripturae aludenter, Paradisum in Oriente constitutum referunt. Denique Epiphanius Anciræ & aduers. Origenistas, ac Epist. ad Ioan. Epist. Hierosol. à B. Hieron. in Latinum translata, latissime ex scriptura Gen. 2. ac 3. disputat contra Origenem, Paradisum de terreno ad caelestia transferentem; id ipsum probant ex illis (quorum aquam se bibisse scribit fluminibus, ex paradiso profluentibus; & iustitiam, apud Apst. 2. Cor. 12. aliud esse caelum tertium, aliud paradysum. Eandem haeresin (sicuti etiam supra adnotauimus dicto loco adu. Valent. num. 246.) adtribuit B. August. lib. de haeres. Seleucianis, & Hermianis. Quorum omnium deliramenta iubet conticere etiam B. Hieron. Comment. in Danielem alicubi. Porro vbi sit Paradisus, varias diuersorum sententias hic recensere superfluum existimus, quod scribat B. August. lib. 2. contra Pelag. & Cels. cap. 23. hoc ad quaestiones, quae sunt prater scientiam, pertinere.

Q. SEPTIMII FLORENTIS TERTULLIANI DE SPE FIDELIUM

LIBRI ARGUMENTVM, EX LIB. 3. ADV.

Marc. cap. vlt. & B. Hieron. in cap.

36. Ezechiel. & alibi; ac

Gennadio.

Isai. 43.

DE restitutione Iudææ (inquit Tertullianus) quam & ipsi Iudæi, ita vt describitur, sperant & regionum nominibus inducitur, quomodo allegorica interpretatio, in Christum & in Ecclesiam, & habitum & fructum eius, competat; & longum est persequi, & in alio Opere digestum, quod inscribimus DE SPE FIDELIUM; & in praesenti vel eò ociosum, quia non de terrena, sed de caelesti promissione sit quaestio. Nam & confitemur in terra nobis regnum repromissum; sed ante caelum, sed alio statu; vt potè post resurrectionem in mille annos, in ciuitate diuini operis Hierusalem caelo delata; quam & Apostolus matrem nostram in ciuitate diuini operis Hierusalem caelo delata; quam & Apostolus matrem nostram alicui, vtique caelesti, ciuitati cum deputat. Hanc & Ezechiel nouit, & Apostolus Ioannes vidit.

Gal. 4.

Philipp. 3.

Ezech. 48.

Apoc. 21.

Neque

Neque enim (inquit B. Hieron.) iuxta Iudaicas fabulas, quas isti *deuterois* appellant, gemmatam & auream de cælo expectamus Hierusalem, nec rursus passuri circumcissionis iniuriam, nec oblaturi taurorum & arietum victimas, nec sabbati otio dormiemus. Quod & multi nostrorum, & præcipue Tertulliani Liber, qui inscribitur DE SPE FIDELIVM, & Lactantij Institutionum volumen septimum pollicetur, & Victorini Pictabionensis Episcopi crebra expositiones, & nuper Seuerus noster in Dialogo, cui Gallo nomen imposuit. Et ut Græcos nominem, & primum extremumque cõiungam, Irenæus & Apollinarius.

Nec ignoro (inquit idem Prefat. lib. 18. in Isaiam, ad eundem librum adducens) quanta inter homines sententiarum diuersitas sit, &c. de repromissionibus futurorum, & qua ratione intelligenda sit Apocalypsis Ioannis; quam si iuxta litteram accipimus, Iudaizandum est; si spiritualiter ut scripta est discernimus, multorum Veterum debimur opinionibus contraire; Latinorum, TERTVLLIANI, Victorini, Lactantij; Græcorum, ut ceteros prætermittam, Irenæi tantum Lugdunensis Episcopi faciam mentionem; aduersum quem vir eloquentissimus Dionysius Alexandrinæ Ecclesiæ Pontifex elegatè scribit Librum, irridens mille annorum fabulam, & auream atque gemmatam in Terris Hierusalem, in-saurationem templi, hostiarum sanguinem, otium Sabbati, circumcissionis iniuriam, nuptias, partus, liberorum educationem, epularum delicias, & cunctarum gentium seruitutem; rursusque bella, exercitus, ac triumphos, & superatorum neces, mortemque centenarij peccatoris. Cui duobus voluminibus respondit Apollinarius.

Papias (inquit idem Catal. Script. Eccl.) dicitur mille annorum Iudaicam & mille *de-
tempore*, quem secuti sunt Irenæus & Apollinarius & ceteri, qui post resurrectionem aiunt in carne in sanctis Dominum regnaturum. TERTVLLIANVS quoque in LIBRO DE SPE FIDELIVM, & Victorinus Pictabionensis, & Lactantius hac opinione ducuntur.

In diuinis (inquit Gennad. lib. de dogmat. Eccl. inter opera B. Augustini, ad eundem librum adducens) repromissionibus nihil terrenum vel transitorium expectamus; sicut Melitani sperant. Non nuptiarum copulam; sicut Cerinthus & Marcus delirant. Non quod ad cibum vel ad potum pertinet; sicut Papiæ Auctori, Irenæus, & TERTVLLIANVS; & Lactantius adquiescunt. Neque per mille annos post resurrectionem regnum Christi in terra futurum, & sanctos cum illo in deliciis regnuros speramus; sicut Nepos docuit, qui primam iustorum resurrectionem, & secundam impiorum cõiunxit.

Hæc tenus plura testimonia de argumento LIBRI DE SPE FIDELIVM, quorum postremum ea potissimum de causa adiecimus, quod cuique Auctori sua Paradoxa adtribuat, qua B. Hieron. prima facie omnibus in genere videtur impingere; quamquam interim ipse opiniones appellet, non hæreses aut errores, reuerentia gratia; in quo illum etiam imitatus est Gennadius. Verum de aliorum sententia (ne hic prolixiores simus) vti de responsione ad omnia Tertulliani que ex scripturis loco hoc citat argumenta, videat Lector nostra Prolegomena inter Paradoxa. Hic dumtaxat dicemus, videri nobis sententiam Tertulliani esse puriorem reliquis, neque eam de qua scribit B. August. lib. 20. de ciuit. Dei cap. 7. Hac opinio esset vtrinque tolerabilis, si aliquæ delicia spirituales, in illo Sabbato scilicet mille annorum, ad futura sanctis per Domini presentiam crederentur. Nam etiam nos (inquit ille) hoc aliquando sumus opinati. Vt quædam ut potius Tertulliano competat id quod Gennadius Melitani tribuit, quod terrenum regnum Christi sperauerit, & descripsit Libro DE SPE FIDELIVM; quam quod illi impingit de cibo & potu; quo factum fortasse, ut præ al. Melitonem commendat Auctori libris illis pro Montano scriptis, quorum fragmenta sequuntur, iuxta quod ibi ex B. Hieron. citabitur; ut potè

quam etiam Montani fuisse hoc paradoxon ipse his verbis dicto loco significat: Hanc, &c. & qui apud fidem nostram et nouæ Prophetiæ sermo testatur, ut etiam effigiem ciuitatis, ante representationem eius, conspectui futuram in signum prædicat. Verba Auctoris, quibus quod dixi, confirmatur, sunt imprimis illa supracitata: de restitutione Iudææ, quomodo allegorica interpretatio in Christum & Ecclesiam, & habitam & fructum eius competat; & longum est persequi, &c. Si enim allegorica, ergo non literalis, & proinde perperam illi impingeret quis (quod in Cerinthum magis competit & Dimacrisas iuxta Epiphani.) instaurationem templi, hostiarum sanguinem, otium Sabbati, & circumcissionis iniuriam. Eodem pertinet quod paulo post eodem loco subiungit: Hanc (nempe Hierusalem ciuitatem celo delatam) dicimus, excipiendis resurrectione sanctis, & refouendis omnium bonorum, vti que spiritualium, copia; in compensationem eorum que in seculo vel despicimus vel amissimus, à Deo prospectam. Nam si spiritualium bonorum copia, ergo non temporalium, quam alij somniant. In hoc interim cum aliis ille consentit (quamquam etiam erroneè) quod cõfiteatur, in terra quidem regnum nobis repromissum, sed ante *clum*.